

Uchwała z dnia 4 czerwca 2009 r., III CZP 29/09

Sędzia SN Henryk Pietrkowski (przewodniczący)

Sędzia SN Krzysztof Pietrzykowski

Sędzia SN Marek Sychowicz (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "C.W.", sp. z o.o. w W. przeciwko "P.T.C.", sp. z o.o. w W. o ustalenie nieistnienia uchwał zgromadzenia wspólników ewentualnie o stwierdzenie ich nieważności, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 4 czerwca 2009 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z dnia 28 listopada 2008 r.:

"Czy dopuszczalne jest cofnięcie przez pozwanego zarzutu zapisu na sąd polubowny na etapie postępowania zażaleniowego, wywołanego zaskarżeniem postanowienia sądu, który wydał rozstrzygnięcie w przedmiocie zasadności tego zarzutu?"

podjął uchwałę:

Dopuszczalne jest cofnięcie przez pozwanego zarzutu zapisu na sąd polubowny w toku postępowania zażaleniowego wywołanego zaskarżeniem postanowienia sądu pierwszej instancji rozstrzygającego o zasadności tego zarzutu.

Uzasadnienie

W sprawie wytoczonej przez „C.W.”, spółkę z o.o. w W. przeciwko "P.T.C.", spółkę z o.o. w W. o ustalenia nieistnienia uchwał zgromadzenia wspólników ewentualnie o stwierdzenie ich nieważności, pozwana podniosła zarzut zapisu na sąd polubowny. Postanowieniem z dnia 21 maja 2008 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uwzględnił ten zarzut w części i odrzucił pozew w odniesieniu do czterech uchwał, a pozostałym zakresie, tj. w odniesieniu do dziewiętnastu uchwał odmówił odrzucenia pozwu. Powódka zaskarżyła to postanowienie w części

odrzucającej pozew, a pozwana w części odmawiającej odrzucenia pozwu. Po złożeniu zażaleń pozwana cofnęła zarzut zapisu na sąd polubowny i wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego postanowienia oraz umorzenie postępowania co do zarzutu zapisu na sąd polubowny. Przy rozpoznawaniu zażaleń powstało przytoczone na wstępie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, które Sąd Apelacyjny przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozstrzygane zagadnienie prawne stanowi wycinek szerszego zagadnienia odwołałości czynności procesowych stron i uczestników postępowania cywilnego, zatem punktem wyjścia przy jego analizie muszą być ogólne ustalenia nauki prawa postępowania cywilnego przyjmowane w tym zakresie. Wynika z nich, że czynności procesowe stron charakteryzuje fakultatywność i odwołałość, wynikająca z zasady dyspozycyjności. Odwołałość czynności procesowych oznacza, że strona może przez inną czynność procesową pozbawić skutków prawnych wcześniej dokonaną przez siebie czynność procesową. Dopuszczalność odwoływania czynności procesowych przez strony, jakkolwiek wprost wyraźnie nie sformułowana w żadnym przepisie, nie budzi wątpliwości. Jej przejawem są regulacje szczególne, dotyczące np. cofnięcia pozwu (art. 203 k.p.c.), sprzeciwu od wyroku zaocznego (art. 349 k.p.c.), apelacji (art. 391 § 2 k.p.c.), skargi kasacyjnej (art. 398²¹ k.p.c.) albo zarzutów od nakazu zapłaty (art. 497 k.p.c.). Dopuszczalność odwołania dotyczy każdej czynności procesowej strony, a jej ograniczenia mogą wynikać z regulacji odnoszących się do określonych czynności procesowych, względnie z charakteru pewnych czynności procesowej. Nie wchodzi w grę odwołanie czynności procesowej strony, gdy pomimo odwołania czynności sąd i tak ma obowiązek podjąć działanie z urzędu w zakresie objętym odwołaniem, problematyczna natomiast jest – ze względu na sporną naturę prawną i dwustronny charakter umów procesowych – kwestia ich odwołałości. Ograniczeniem odwołałości czynności procesowych może być wzgląd na ochronę praw i interesów strony przeciwnej, co znajduje wyraz w regulacji normatywnej, wymagającej w pewnych wypadkach zgody przeciwnika na odwołanie czynności procesowej (por. art. 203 § 1 i 3 k.p.c.). Ponadto w określonych wypadkach ustawodawca konstruuje wyraźne kryteria, którymi sąd powinien się kierować przy ocenie dopuszczalności odwołania określonej czynności procesowej (por. art. 203 § 4 k.p.c.).

W nauce prawa postępowania cywilnego przyjmuje się zgodnie, że strona może odwołać swoją czynność procesową dopóty, dopóki nie wywołała ona skutków prawnych, dla wywołania których została dokonana, np. odwołanie cofnięcia pozwu może nastąpić do chwili uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania, a odwołanie cofnięcia apelacji do chwili uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania apelacyjnego.

Mając na względzie te ustalenia należy stwierdzić, że czynność procesowa w postaci podniesienia zarzutu zapisu na sąd polubowny (art. 1165 § 1 k.p.c.) może być przez pozwanego odwołana, gdyż na przeszkodzie temu nie stoi żadna regulacja prawna ani charakter czynności procesowej polegającej na podniesieniu tego zarzutu. Istnienie zapisu na sąd polubowny stanowi negatywną przesłankę procesową, jednak z woli ustawodawcy ma ona charakter względny, gdyż sąd może wziąć pod uwagę zapis na sąd polubowny tylko w razie podniesienia zarzutu przez pozwanego przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy (art. 1165 § 1 k.p.c.). Cofnięcie zarzutu zapisu na sąd polubowny nie narusza interesów powoda, wobec czego nie ma podstaw, aby wymagać jego zgody na takie cofnięcie.

Wyraz temu stanowisku Sąd Najwyższy dał już w postanowieniu z dnia 22 maja 1998 r., II CKN 192/98 (nie publ.). Przyjął, że cofnięcie zarzutu zapisu na sąd polubowny może być dokonane wyraźnie lub w sposób dorozumiany. Nie jest konieczne, aby pozwany uzasadniał dokonanie tej czynności procesowej, a w szczególności podawał przyczynę jej podjęcia. Przepisy kodeksu postępowania cywilnego nie przewidują w wypadku cofnięcia zarzutu zapisu na sąd polubowny kontroli sądu w takim kształcie, jak to ma miejsce w razie cofnięcia pozwu (art. 203 § 4 k.p.c.). Czynność procesowa pozwanego polegająca na cofnięciu zarzutu zapisu na sąd polubowny podlega zatem ocenie sądu jak każda inna czynność procesowa podejmowana przez stronę w toku postępowania.

Cofnięcie przez pozwanego zarzutu zapisu na sąd polubowny może nastąpić tylko do chwili, w której czynność ta wywoła skutek prawny, który łączy z nią ustawą. Skutek taki polega na odrzuceniu przez sąd pozwu w razie uwzględnienia zarzutu bądź też na odmowie odrzucenia pozwu w wypadku, gdy sąd uzna zarzut za nieuzasadniony lub spóźniony. Miarodajna jest chwila, w której postanowienie o odrzuceniu albo o odmowie odrzucenia pozwu staje się prawomocne, a nie chwila jego wydania. Wprawdzie postanowienie staje się skuteczne z chwilą ogłoszenia albo podpisania jego sentencji (art. 360 k.p.c.), jednak dopóty, dopóki istnieje

możliwość wniesienia na nie zażalenia (art. 394 § 1 *in principio* względnie art. 394 § 1 pkt 1 k.p.c.), może ono zostać zmienione lub uchylone, a więc do chwili jego uprawomocnienia się skutek czynności w postaci podniesienia zarzutu zapisu na sąd polubowny nie jest jeszcze ostateczny (por. także art. 222 zdanie pierwsze k.p.c.). W rezultacie należy przyjąć, że dopuszczalne jest cofnięcie zarzutu zapisu na sąd polubowny w toku postępowania wywołanego wniesieniem zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji rozstrzygające w przedmiocie zasadności tego zarzutu. Sąd drugiej instancji powinien przy rozpoznawaniu zażalenia wziąć pod uwagę cofnięcie przez pozwanego zarzutu zapisu na sąd polubowny i uchylić zaskarżone postanowienie, bez względu na to, czy na jego mocy pozew został odrzucony, czy też nastąpiła odmowa odrzucenia pozwu (art. 316 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 397 § 2 zdanie pierwsze k.p.c.). Nie wchodzi natomiast w grę umorzenie postępowania wywołanego wniesieniem zażalenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak wyżej.